

libertijn

Humanistisch jeugd-
en jongerenblad

redactie-adres:
Postjeskade 43 I
Amsterdam 17

Postgiro: 13.82.77.7

redactie:
Marie Westeneng
Hans van Weely

eindredactie:
Arnold van Hees
Thea van Beek

abonnementsprijs:
f 5,75 per jaar
(voor donateurs méér)
losse nummers 65 cent

advertentietarief
op aanvraag

1e jaargang nr. 7
augustus 1967

verschijnt maandelijks

De of een geschiedenis?

Dr. A. L. Constandse, Geschiedenis van het humanisme in Nederland. Uitg.: Kruseman, Den Haag 1967. f 8,90 (Ook verkrijgbaar bij het Hum. Verbond, Postbus 114, Utrecht, postgiro 30 49 60.)

Is humanisme uitsluitend een emancipatiebeweging tegen geloven op gezag, tegen verouderde tradities en verstarrende dogmatiek? In de grond van de zaak een atheïstische en zelfs antitheïstische beweging. Slechts wanneer men hierop ja zegt, kan men Constandse's boek voor de volle honderd procent aanvaarden als de geschiedenis van het humanisme in Nederland. De keuze van zijn figuren, op sublieme wijze in hun sociale en historische omgeving gezet, zijn alle rebellen, de meeste tegen de in hun dagen overheersende godsdienst. Vaak stellen zij een andere, niet minder dogmatische godsdienst of heilsleer er voor in de plaats. Hiermee ondergraven zij de grote godsdienstige stromingen en leggen de eerste stenen voor een denken over de mens als onafhankelijk, zelfstandig mens.

Ongetwijfeld is de begeerte naar emancipatie, d.w.z. elk terrein van het leven vrij verklaren voor onderzoek en rechtvaardigheid, een humanistisch streven. Maar is daar niet door velen, ongeacht hun al dan niet overtuigd godsdienstig-zijn, aan gewerkt? Is deze emancipatie niet in feite veel meer gediend en gediend geweest door hen, die zich op heel andere dan deze theologisch-filosofische terreinen bewogen?

Als humanisme gezien wordt als een stroming van bewustwording, van ontplooiing van de mens, dan behoren daar zeker de door Constandse beschrevenen bij als Erasmus, Coornhert, Gerhard, Heymans, Ruusbroec e.a. Het is echter een deel van de geschiedenis, die door hem op magnifieke wijze wordt beschreven. Met name zijn hoofdstuk over de 20ste eeuw geeft een in- en overzicht, zoals er tot op heden nog niet was.

Des te groter wordt echter het verlangen naar een ander deel van die zelfde geschiedenis, die voor wat betreft Nederland misschien gevonden kan worden in de levens en het werken van mensen als Stevin, Chr. Huygens, Drebber, Swammerdam, Boerhaave, Donders, Lorentz, Hugo de Vries en vele anderen.

Max Willems

Geef jezelf

REKENSCHAP

**DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
voor wetenschap en cultuur, dat
een blad wil zijn voor de verdieping
van de humanistische overtuiging.**

Abonnementsprijs f 11,50 per jaar; voor contribuanten van de Humanistische Stichting Socrates, en voor studenten f 10,- per jaar.

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES
Postbus 114, Utrecht
Giro 58 22 93**

REDAKTIONEEL

Kopij moet vóór de eerste van iedere maand ingezonden zijn. De redactie gaat over tot plaatsing van de ingezonden kopij, doch de schrijver is verantwoordelijk voor z'n produkt.

Het is ook mogelijk illustraties in te zenden.

Wij verzoeken een ieder, eventuele adreswijzigingen of onjuistheden tijdig aan ons door te geven.

Libertijn biedt gelegenheid tot het plaatsen van „kleine” advertenties, tarief bij redactie verkrijgbaar.

Zij, die zich na 1 juli voor de rest van 1967 op Libertijn abonneren hoeven slechts f 3,75 te betalen!

Als er mensen in de omgeving van Bergen op Zoom — Roosendaal zijn tussen de 15 en 25 jaar, die zouden willen deelnemen aan een discussiegroep in deze streek, laat hij of zij even een briefkaartje schrijven aan het sekretariaat van de Werkgroep Jeugd- en Jongeren, Postbus 114 te Utrecht.

Dialog

tussen Vrijzinnig-Protestant en Humanist

gesprek met Ds. H. J. Kater

Onder de vele verschillende stromingen in het christendom is er één, die ongetwijfeld meer dan alle andere het modern-humanisme benadert: het vrijzinnig-protestantisme. Dat humanisme geen monopolie is van enige groepering, die zich uitdrukkelijk zo noemt, weten we allemaal; hopelijk zal ook niemand een „humanist” definiëren als „iemand, die lid is van een humanistische organisatie”. Maar het is van groot belang, dat we ons ook rekenschap geven van het brok humanisme, dat in vele andere levensbeschouwingen steekt, of deze nu boeddhisme, communisme of christendom heten.

Dikwijls dreigde in deze ideologieën de menselijkheid verstikt te worden in dogmatisme en onverdraagzaamheid, maar toch lijken zij onderhevig aan een onontkoombaar humaniseringsproces, waarin relativisering van de doctrine veelal hand in hand gaat met het opnieuw centraal stellen van de mens.

Betekende in het christendom de 16e-eeuwse Hervorming al een bevrijding van de door het kerkelijk leergezag geformuleerde dogma's, en het daarvoor in de plaats stellen van het individuele onderzoek, in de vorige eeuw voltrok deze ontwikkeling zich verder, doordat zich binnen de Reformatie weer een nieuwe richting aftekende: de vrijzinnig-protestante. Deze sympathieke groepering distancieerde zich van het geloof in het rechtstreeks-goddelijke openbaringskarakter van de Bijbel en zag in Jezus van Nazareth meer een menselijk voorbeeld dan een geïncarneerde godheid.

„Wij zien Jezus niet als een God, die uit de hemel is neergedaald en hier is komen rondwandelen, maar als een mens bij uitnemendheid, die juist daardoor tegelijkertijd God was”, zo drukt Ds. Kater het uit, de predikant van de Amsterdamse Hervormde Gemeente voor de Vrijzinnigen, die zo vriendelijk was, toe te stemmen in een gesprek over de relatie tussen vrijzinnig-protestantisme en humanisme. „Ook de Bijbel zien wij als een menselijke getuigenis, een getuigenis van mensen, die iets van God ervaren hebben. We beschouwen de Bijbel niet als waarheden, die aan de mensen gedoopt worden en die je dan moet geloven.” Hij legt er de nadruk op, dat deze opvattingen geen duidelijk verschil meer vormen met het orthodoxe christendom, want ook daar zijn zich de traditionele zienswijzen aan het wijzigen. Of dat betekent, dat de orthodoxie langzaam maar zeker ook vrijzinnig wordt? „Ja, zo zou u het kunnen zeggen. De orthodoxie krijgt meer begrip voor het menselijke in de dingen. En wij krijgen misschien wat meer begrip voor het gezag van de Bijbel.” Vraag: Is het juist, dat de vrijzinnigheid meer dan de orthodoxie de nadruk legt op het humanisme?

K.: — Dat is ongetwijfeld zo. Hoewel het ook weer moeilijk is, want Karl Barth bij voorbeeld, dé grote theoloog van de orthodoxie, benadrukt het humane ook juist voortdurend. Maar het is juist, dat de vrijzinnigheid altijd doortrokken is geweest van humanisme. Wij menen de traditie voort te zetten van Erasmus. Wij zijn dus gewoon **evangelisch**.

Vraag: Geloofst u, dat in het christendom de dogmatiek, de geloofsleer ten koste gaat van de humaniteit?

K.: — Dat risico is inderdaad groot, maar het is wel steeds minder het geval. Het dogmatisme wordt steeds minder: door de oecumene en doordat we ons steeds meer bewust worden, dat het christendom een **joodse** godsdienst is; en zoals u weet is het jodendom niet dogmatisch. Daarom is het gesprek met Israël voor ons zo belangrijk: heel de christologie is altijd Grieks geweest, maar ze wordt nu **joods**.

Vraag: Als zich nu dus een ontwikkeling voltrekt van orthodox naar vrijzinnig christendom, en deze ontwikkeling gaat samen met een steeds meer benadrukken van het humanistisch element, is dan het logisch eindpunt niet: het modern-humanisme? M.a.w. het humane als enige beginsel, zonder dat er geloofsvoorstellingen aan worden toegevoegd?

K.: — (Aarzelend) ... Dat weet ik niet ... dat zie ik niet zo ... Het humane

zwerfend zal ik deze woorden spreken

hij moet gaan

hij moet denken aan zijn bestaan

denken aan zijn baan

denken aan zijn toekomst.

maar ik ...

ik kan hier blijven.

ik hoef niet weg te gaan.

ik kan languit blijven liggen

in de armen van de zon.

en spelen met jou.

geuren met de bloemen,

vliegen met de vogels,

verliefd zijn met de verliefden.

ik kan voorjaar spelen met het voorjaar

herfst spelen met de herfst.

zo maar spelen,

spelen met het leven

spelen met iedereen.

zonder baan

zonder bestaan.

en mijn toekomst zal zijn:

dit gedicht.

H. Nieuwland

Humanisten: humanussen van alles!

Niet al wat mooi is, is lief.

Hoe verder van de realiteit, hoe groter de stap van de geest.

ORIENTATIE

In deze serie is het laatste deeltje uitgekomen, t.w.

RELATIVITEIT

Thans zijn in deze twee series van vijf brochures verschenen:

I. Huwelijk en gezin

1. Verkering en verloving
2. Trouwen
3. Gezinsvorming en opvoeding
4. Het gemengde huwelijk
5. Gezin en maatschappij

II. De mens en zijn wereld

1. Atoom en kosmos
2. Existentie
3. Evolutie
4. Autonomie
5. Relativiteit

De prijs per serie bedraagt f 2,50. U kunt deze bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30 49 60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht. Op het girostrookje te vermelden: „Oriëntatie I en/of II”.

„Internationaal Film Service” te Rijswijk (Z.H.) heeft films op technisch gebied. De catalogus kost f 1,—. De films worden gratis verstrekt.

„Rijksvoorlichtingsdienst”, Centrale Filmothek, Noordeinde 23, Den Haag, heeft films over de landen binnen de E.E.G. Aan hetzelfde adres zijn zwart/wit en kleurenfilms beschikbaar over India. Ook deze films zijn gratis.

U dient echter steeds met administratie- en portokosten rekening te houden.

1. *Het kwaad geworteld in de mens,*
2. *Doet hem zijn geest verstarren,*
3. *'t Verstand verliest zijn kracht,*
4. *Zijn denkbeelden verwarren,*
5. *Onttrekt de rede aan zijn macht,*
6. *Schopt in het wilde om zich heen,*
7. *Spuugt op zijn omgeving.*
8. *Schreeuwt.*
9. *Vervloekte schoft, ellendeling!*
10. *Vlijmend staal tussen vlees en been.*

Bob van Leeuwen

m & w

Abonneert u op

MENS EN WERELD

het 14-daags orgaan
van het Humanistisch Verbond.

Redactie en administratie:

Oudegracht 152, Utrecht.

Giro 30.49.60 t.n.v.

het Humanistisch Verbond
te Utrecht.

verliest zijn inspiratie, als het van het evangelie wordt losgemaakt. Van allerlei waarden, die het humanisme brengt, vraag ik me toch af, of die niet zijn ontleend aan het evangelie.

Vraag: Dan zou dus alleen, wie met het evangelie in aanraking gekomen is, humaan kunnen zijn?

K.: — Natuurlijk niet, de wet van de liefde leeft in ieder mensenhart, of hij nu gelooft of niet gelooft. Maar ik ben het eens met wat de joodse filosoof Drs. H. van Praag hierover eens gezegd heeft: Als de humanisten hun beginselen werkelijk kunnen realiseren zonder geloof, dan heb ik daar bijzonder veel respect voor, want ik heb er het geloof voor nodig.

Vraag: Geloof u niet, dat zolang het humanisme niet op zichzelf staat, maar gekoppeld is aan geloofsvoorstellingen, dit altijd tot institutionalisering en dogmatisering zal kunnen leiden, en het gevaar voor intolerantie dus heel groot is? M.a.w. dat de geloofsvoorstellingen het humanisme in de weg kunnen gaan staan?

K.: — Het is niet een kwestie van: humaan zijn, en dan ook nog dat en dat moeten geloven. Het is eenvoudig zó: ik word geroepen tot de menselijkheid, dus is er ook iemand die mij roept. De roeping is belangrijker dan enig dogma over God. Het evangelie is als het ware de magneet, die het humane er uittrekt. Denk aan iemand als Gandhi; die droeg ook niet voor niets altijd de bergrede bij zich, ook al wilde hij helemaal geen christen zijn. Het gevaar voor institutionalisering is er voortdurend; het is het oude dilemma, dat er al was in het jodendom: het zout moet worden uitgestrooid, maar het moet toch zout blijven. Enerzijds is er het gevaar voor verwatering, anderzijds het gevaar voor vastleggen.

Vraag: Maar als het waar zou zijn, wat u zegt, nl. dat humane waarden uiteindelijk ontleend zijn aan het evangelie, hoe zou het dan mogelijk zijn, dat het christendom zo dikwijls een anti-humane kracht is geweest? Dat b.v. de rechten van de mens pas zijn gebracht door de Verlichting, en het christendom juist de kracht was, die zich er tegen verzette? En dat ook nu nog steeds overal waar het christendom werkelijk sterk is, inhumane toestanden heersen: Staphorst, Elspeet, Zuid-Afrika, het zuiden van de Verenigde Staten, Spanje Portugal, Latijns-Amerika?

K.: — Zodra het christendom een macht wordt, is dat inderdaad zo. Daarom zeg ik ook: verlos ons van dat christendom, dus van van het christendom als datgene, wat de mensen van het evangelie gemaakt hebben. Als het georganiseerde christendom zijn macht een beetje kwijt raakt, dan krijgt het evangelie de kans, — ik bedoel natuurlijk het evangelie plus Tenach, het Oude Testament, want dat zie ik als één geheel.

De kerk draagt toch ondanks alles de bacillen, die toch resultaat afwerpen. Het beschamende is alleen, dat de kerk vaak door de buitenwereld wordt overtroffen in evangelische houding. De afschaffing van de slavernij bijvoorbeeld, die is niet van de kerk uitgegaan, want die heeft zich er juist tegen verzet, maar toch geloof ik, dat het evangelie er voor nodig geweest is.

Vraag: De Stoïcijnen hebben anders al een paar honderd jaar vóór Christus tot de gelijkheid van de mensen geconcludeerd en op grond daarvan de slavernij afgekeurd.

K.: — Maar intussen profiteerden ze van de voordelen er van.

Vraag: Geloof u, dat de leerlingen van Jezus, die de evangeliën schreven, een beeld van hem hebben gegeven, dat met de historische Jezus overeenkomt?

K.: — Nee, want het evangelie is een geloofsgetuigenis. Ik geloof wèl, dat er een historische Jezus is geweest, maar hóe die historische Jezus achter het geloofsgetuigenis is geweest, weet ik niet.

Vraag: Zal hij niet minder volmaakt en verheven zijn geweest dan zijn leerlingen hem voorstellen?

K.: — Ongetwijfeld, maar het geloof in de Christus-gedachte is tamelijk onafhankelijk van de historische Jezus. De Christus-gedachte is een eigen grootheid.

Vraag: Maar is het wel juist, om op deze wijze één mens boven alle andere mensen te plaatsen, zoals u dus met Jezus doet. Als we zoveel gezag toekennen aan één mens, lopen we dan niet het gevaar, dat wij zijn tijdgebonden inzichten gaan verabsoluteren?

K.: — Ik stel Jezus niet boven alle andere mensen. Dat is juist ons bezwaar

tegen de oud-kerkelijke dogmatiek, die Jezus altijd voorstelde als een van boven gevallen God. Maar ik zie hem in één lijn met de rij van godsgezanten. We verabsoluteren ook zijn inzichten niet. Het is niet zo, dat we gebonden zijn aan zijn letterlijke uitspraken. Jezus stelt idealen, maar de mens mag niet aan het ideaal worden opgehangen. Het gaat nooit om de historische Jezus; sommige gedeelten van het evangelie spreken de ene tijd sterk aan, in een andere tijd zijn dat weer andere gedeelten.

Paul Kuiper

libertijn

**f 5,75
per jaar**

**postgiro
13.82.77.7**

heldje spelen

Jankende moeders aan het graf van hun jan soldaat, zoons gevallen in de zoveelste nutteloze, nationalistische oorlog. Zo bewegen ze zich in hun, naar het schijnt, eeuwig toebedachte rol over het bioscoop- of televisiejournaal. Vanaf de geboorte van hun zoon zou iedere moeder haar al in kunnen studeren, voor het geval dat er van haar een optreden verlangd mocht worden. Je kunt immers nooit weten. Voorbeelden trouwens genoeg in het verleden.

„De achterblijvers sturen radio's naar het oerwoud. Maar het leven kan niemand sturen, dat is te duur. Daarom komt hij niet meer terug, de soldaat van twintig jaar naar het land waar hij niet mocht stemmen over waarvoor hij stierf.”

schrijft Cees Nooteboom in een gelegenheidsgedicht „ter herinnering aan een vergeten en overbodige periode” (Nieuw-Guinea).

Hoeveel van die perioden zijn er al niet vergeten en overbodig geworden in de loop der eeuwen?

En zie de moeders hoe ze geroerd meehelpen aan de geweldige service, die de oorlog verleent: het schrijven van de dagelijkse liefdesbrieven, die dan weer door een soort welzijnszorg met helikopters boven het strijdtoneel worden uitgeworpen. Een oorlog, begonnen en geregisseerd meestal door mannen, ik geef het toe.

Maar er moet toch een oplossing zijn als een „wereldbond van moeders”, simpel maar idealistisch nietwaar. Eenmaal georganiseerd zouden ze volgens mij toch iets kunnen uitrichten, maar waarom is er nooit iets gebeurd? Volgens mij moet het gevoel van een moeder voor haar kind in de gehele wereld precies hetzelfde zijn. De journaals vormen er het bewijs van. Maar waarom doen ze er dan geen barst aan?

Ze blijven er trots op hun zoon in soldatenkleding te zien thuiskomen, hun lulige verhalen aan te horen over het beste eten in de kazerne, de toffe vent van een sergeant.

Het kan die jongens niet altijd kwalijk genomen worden, al zou het anders kunnen zijn. Ze hebben meestal nog niet veel politiek bewustzijn, en voor een heleboel van hen is het de tijd van hun leven voor ze een burgermansbestaan gaan leiden.

Maar moeders moesten toch beter weten met de geschiedenis in de rug. De tijd van een frisse, vrolijke krieg is alweer enige eeuwen voorbij, zo die ooit fris en vrolijk is geweest.

Wat is heldendom, wat nationaal gevoel en nationale eer??

Wie sprak er over het uitsnijden van een rotte plek, als die plek, niet als rot wordt onderkend?

Dan maar liever nog wat janken en een foto op de schoorsteenmantel van hun held.

Hans van Weely

Sex is overal?

(16 mm. zwart/wit 48 minuten, Nederlands, huurprijs f 35,—)

Deze film is in opdracht van de Nationale Federatie voor Geestelijke Volksgezondheid vervaardigd door Kees Brusse Filmproductie.

Het is geen voorlichtingsfilm in de gebruikelijke zin. Vertoning ervan heeft dan ook alleen zin voor jongeren van 15 tot 20 jaar, die reeds volledig voorgelicht en op de hoogte zijn van de voornaamste feiten op gebied van seksualiteit en voortplanting.

Deze film bedoelt het gesprek en de discussie over seksualiteit en de daaraan voor jonge mensen verbonden problematiek op gang te brengen.

Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid, J. J. Viottastraat 42, Amsterdam-Zuid.

woord van de week

orgaan van de
humanistische luisterkring

verschijnt wekelijks

abonnement: f 6,— p. jaar

administratie: postbus 114
te utrecht

tel.: 030-24641, postgiro 58

kinderversje

H...H...H...?

Wie heeft die bom.

Die looie bom.

Die dooie bom.

Van bloed, lijkengoed, hersenstom.

Ik kom! IK KOM!

Ik heb 'm.

Ik ook.

Passie!

Bob van Leeuwen

Loflied op de rijpe vrouw

de amoureuze herinneringen
van Andras Vajda

Stephen Vizinczey

Dit weekend viel mijn oog op een titel en alleen om de titel kocht en las ik het boek „Loflied op de rijpe vrouw”. Stephen Vizinczey schreef het omdat oudere vrouwen hem nu eenmaal meer boeiden dan heel jonge, zijn leven lang. Hij wilde de massale aandacht voor de maagdelijke vrouw wat afleiden naar meer blijvende vrouwelijke kwaliteiten en het wezenlijke van de relatie man-vrouw.

Het boek, een autobiografie van een uit Hongarije uitgeweken lector in de filosofie in Canada, is boeiend geschreven.

De auteur is eerlijk, wat niet inhoudt dat hij uitsluitend uit en te na alles beschrijft wat hij deed en dacht met en over allerlei vrouwen. Dat doet hij wel voor een groot deel, en dat overigens op een heerlijk gemakkelijke en sfeervolle manier.

Maar het eerlijke zit hem hierin dat het erotische niet zonder meer de hoofdschotel is zoals in veel andere boeken. Evenmin wordt het stiekum weggemoffeld achter hogere gevoelens en ideeën, achter de momenteel tot de „normale” gespreksonderwerpen behorende facetten van ons dagelijks leven. Nee, de erotiek hoort er gewoon bij. Dat is erg leuk. Het eist evenveel aandacht en toewijding als de baan, de studie, de vriendenkring, de politiek, allemaal dingen waarmee we leven en die een erkende plaats hebben.

Ontspannen en stijlvol vertelt de nog jonge schrijver ons alles over zijn jeugd, omdat hij de indruk heeft dat daar wel eens een heleboel studenten wat aan zouden kunnen hebben en waarschijnlijk ook voor zijn manlijke leeftijdgenoten, ter herinnering misschien.

Om het eerlijke, om het kritische, om het veelzijdige, om het goede vertellen over zichzelf ter lering van anderen zonder te moraliseren, daarom heb ik dit boek gretig gelezen.

Ook omdat ik zelf een dergelijke achting heb voor de rijpe, oudere vrouw, zo tussen de 30 en 40, hoewel mijn sympathie voor de oudere vrouw heel anders is dan die van een man, want die man vindt haar fijn om te hebben en ik omdat ik net zo zou willen zijn. Een rijpe vrouw: een vrouw die verworven heeft wat ze nodig had om zich te vormen en nu voortgaat zichzelf te zijn en met anderen haar inzicht en wetenschap te delen.

Natuurlijk is dit een zienswijze van een nog onevenwichtig jong meisje. Maar zou ik de enige zijn die verlangt naar evenwicht en inzicht, wijsheid en rust? Iedereen wil uiteindelijk een vaste baan, een huis, een eigen gezin enz. enz. Ik stel me als blijvend boeiend ideaal van volwassenheid en zekerheid het beeld van de rijpe vrouw voor.

Daarom vond ik het zo fijn dat Stephen Vizinczey zijn boek geschreven heeft want het is leuk te merken dat ergens een Canadese Hongaar zoveel aandacht heeft, zij het van een andere kant, voor jouw ideaal.

Vraag ik me af of hij het leuk zou vinden om te weten dat zijn lezerskring zich ook uitstrekt tot de door hem tot nog toe minder gewaardeerde groep van medeburgers: het jonge meisje...

Marie Westeneng

Nog is het abonnenent-aantal van Libertijn te gering, zodat onze financiële mogelijkheden beperkt zijn. Wij willen naar de 20.000 toe en daar kan iedere lezer bij helpen! U ook?

hoe had ik kunnen verwachten dat je als met veerkracht hersteld mij tegemoet zou lachen met al het beeld van een dode fotografisch geklonken aan je prille oogweefsel

de tijden hadden zich gewijzigd zowel als de vrome toonhoogten waarop we hoopvol afgestemd waren en veel was er gestorven in je droge manier van naderen

en nu trouwens de bijna-dame in je te rijpen staat en het lentegeluid lijkt vervlogen zal ik in de kille ring van een winter rondom moeten worstelen tegen onfeilbare mooipraters

wat het noodzakelijk maakt beschaamd ons gevoelig dagboek te verslinden als een hap vol jeugd uit mijn intieme vlees

Hans van Weely

zet u
zelf
eens
op de
bon!

**Aan: Vrij Nederland,
Raamgracht 4, Amsterdam-C.**
Gelieve mij ter kennismaking en
vrijblijvend 10 achtereenvolgende
nummers van Vrij Nederland te
zenden. Voor dit proefabonnement
zend ik u f 3.50 / per postwis-
sel of postgirorekening 135176 /
Gem. Giro A'dam V 900

Naam: .....
Adres: .....
Plaats: .....
Datum: .....

**NEEM NAAST UW KRANT
VRIJ NEDERLAND**

Humanisme en christendom

3

Orthodox-christelijk opgevoed, werd mij pas later duidelijk, dat er in hoofdzaak twee christelijke houdingen bestaan, nl. de orthodoxe en de vrijzinnige. Na verloop van tijd deed de vrijzinnigheid mij als het meest „zinnig” aan. De waarheidspretentie, de aanspraak op absolute geldigheid, is in alle orthodoxie uitdrukkelijker vermeld en vindt haar weerslag in een aantal (de gelovigen bindende) dogma's.

Er is dus kennelijk een niet-humanistisch Christendom: vele, zo niet alle, orthodoxe richtingen vallen eronder.

Wanneer sommige humanisten met tamelijk grote vrijmoedigheid zichzelf de erfgenamen noemen van een christelijke beschaving (vanzelfsprekend met open oog voor de Griekse en andere componenten van deze christelijke cultuur), dan zal de orthodoxe gelovige hen dat (en vanuit zijn visie met recht) kwalijk nemen. Hij zal hun humanisme, hun „vrije gedachte”, tegenover beweerde christelijkheid uitspelen (hij wenst het christendom als fenomeen immers alleen recht-zinnig te interpreteren).

De positie van de vrijzinnige christenen is in dit opzicht minder duidelijk. Het was voor mij als vrijzinnig protestant een lastig geval met die eksklusiviteit van de meeste orthodoxen. De verschillen moeten samenhangen met een diversiteit in benaderingswijze. In een discussie komt men echter met deze erkenning niet veel dichterbij elkaar, want tenslotte zal men van gelovige zijde de zaak herleiden tot het al of niet in een „toestand van genade” verkeren (bij zulk een visie is de humanist dus enigszins hardhorend ten aanzien van geluiden die de gelovige wél meent op te vangen).

De vrijzinnige christen kan wijzen op de wezenlijke bezieling die hem het Jezus-beeld geeft; ook is er althans het feit dat hij het waardebesef van onze tijd poogt terug te plaatsen in (ondermeer) de evangelische boodschap.

De aanspraak van de vrijzinnige op het predikaat christen is voor de orthodox nogal twijfelachtig, aangezien de laatste het wézen van Christus ziet als goddelijk Verlosser en Zaligmaker. De kwestie schijnt uiteindelijk te herleiden tot een fundamenteel verschil in ervaring; de christen stelt het althans meestal zó. Vele humanisten achten het waarschijnlijk, dat de geloofservaringen van christenen óók wel kunnen worden geïnterpreteerd op een wijze die de „bijzondere openbaring” op algemeen-menselijk plan brengt.

Hier is een kleine uitweiding op zijn plaats.

4

Waarheid is een eigenschap, een kenmerk van een oordeel: iets is waar als mijn oordeel klopt met de „werkelijke” (= intersubjectief te realiseren) stand van zaken. Dus als iets waar is, moet het in principe op een gegeven ogenblik door ieder herkend kunnen worden.

Juist als dit waar is, zijn wij in het algemeen aangewezen op waarschijnlijkheid. De orthodox loopt naar mijn gevoel vooruit op een heel verre of wellicht nooit bereikbare toestand: de gegrondheid van bijvoorbeeld de absolute aanspraak op geldigheid van het Christendom vermag de humanist niet in te zien. Een belangrijke vraag in dit verband is: wanneer moeten we van mening spreken en wanneer van wetenschap? Het humanistische orthodoxe geloof is natuurlijk wel menselijk (dat is een moord in drift ook, dus daar is weinig mee gezegd), maar het uitgangspunt vind ik toch wel uiterst gevaarlijk voor humaniteit in de zin die ik aan dit woord toe ken. De orthodox neemt m.i. de werkelijke noodzaak voor communicatie niet serieus genoeg: hij wil in laatste instantie overtuigen en zet elke andere levensovertuiging bij voorbaat tussen aanhalingstekens.

Elke orthodoxie (ik zie inderdaad geen uitzondering) isoleert, verstevigt, maar fossiliseert (verschaalt) op de duur. Onder communicatie versta ik: gemeenschap, uitwisseling, wederzijdse doordringing op alle gebied. Dit is niet hetzelfde als versmelting, gelijkshakeling, egalisering (maar evenmin de atomisering van het hyper-individualisme).

En hiermee kom ik tevens toe aan een verantwoording omtrent mijn keuze voor het humanisme.

Arjen Struik (wordt vervolgd)

jij die ik nooit gekend heb

Lij sprak me aan,
Lij was eenzaam,
Dat trok ons saâm,
Lij verlangde naar warmte,
Een niet alleen ontwaken
In 't grauwe licht van 't morgenraam
Dat trok ons saâm.
Toen vroeg je om geld,
Dat deed ons scheiden,
Want onze beurzen waren smal,
Van ons beiden.

Bob van Leeuwen

Programma-tip

Elke vereniging organiseert wel eens een bijeenkomst, die niet gevuld wordt door het centraal gestelde programma-onderwerp. Hoe kan dan de resterende tijd nuttig worden besteed?

Dit kan op velerlei manieren opgelost worden en één van de manieren is: draai een film over een ander onderwerp. Hoe komen we echter aan deze films? Hieronder mischien wat tips!

„Technisch Filmcentrum” Stadhouderslaan 152, Den Haag, heeft films o.a. over: aardgas, automobilisme, chemie, lucht- en ruimtevaart, landen en toerisme. Zowel de films als de catalogus worden gratis verstrekt.

amerika's jonge radikalen

Evenals Nederland kent de Verenigde Staten groepen jongeren die het niet eens zijn met de bestaande instellingen en situaties. Bestaat er overeenkomst met de provo's of zijn het wezenlijk andere idealen die deze jonge Amerikanen voor ogen hebben.

„Meer dan iets anders is de nieuwe generatie van studenten bezorgd om de democratie. Zij hebben er over gesproken en geschreven, zij demonstreerden er voor. Nu zijn zij begonnen mensen bijeen te brengen om hun gemeenschappen in meer democratische vormen te veranderen. Hun veranderingstheorieën worden in de praktijk gebracht in Mississippi en delen van enkele andere zuidelijke staten door SNCC (Studenten Gewelddoosheid Coördinatie Comité) en zijn volgelingen, en in een handje vol noordelijke steden door SDS (Studenten voor een Democratische Samenleving). Deze veldwerkers zijn nagenoeg allen rond de twintig jaar en hun onderwijs en ervaringen zijn niet buitengewoon. Maar zij hebben — misschien het unieke in deze generatie — de gruwelijkheid van de tegenstellingen in de Amerikaanse ontwikkeling aangegrepen en zichzelf verbonden om te werken voor een grondige sociale verandering”.

Met deze woorden begint de inleiding van Andrew Kopkind in het boekje „Thoughts of the Young Radicals” dat vorig najaar in de Verenigde Staten verscheen. Het is de bundeling van zeven artikelen, die waren verschenen in The New Republic naar aanleiding van vier vragen:

- 1 denkt u dat er een „overeenstemmende mening” in de V.S. werkzaam is ten gunste van maatschappelijke vooruitgang (materieel, cultureel, moreel)? Zo niet, waarom niet?
- 2 Waar precies denkt u dat het fout gegaan is in onze maatschappij en met welke slechte voortekenen voor de toekomst?
- 3 Wat ziet u als oplossing?
- 4 Welke hoopvolle ontwikkelingen ziet u in uw directe of wijdere omgeving?

Alle zeven schrijvers theoretiseren uit persoonlijke ervaringen en leveren scherpe kritiek op de Amerikaanse samenleving, die zij genadeloos onder de loep nemen. Onder hen is de ook hier niet onbekende Stokeley Carmichael. In een uiterst scherpzinnige analyse gaat hij in op wat hij noemt „de Amerikaanse vermogen tot zelfbedrog”. Hij betoogt dat de samenleving eksklusief is, terwijl staande gehouden wordt, dat zij inklusief is. Inklusief wil dan zeggen dat het een ieder mogelijk is te stijgen op de maatschappelijke ladder, waartoe drie wegen open staan, nl. het hebben van geld, het kennen van de juiste mensen (in het Nederlands wel „vitamine Relaties” genoemd) en door studie. De eerste twee methoden worden door de meeste burgers en de regering niet erkend omdat zij niet tot ieders beschikking staan en „wij willen denken dat iedereen gelijke mogelijkheden heeft in de Ver. Staten”. De mogelijkheid van het onderwijs, de studie zou dan voor iedereen open staan, maar dit is volgens Carmichael maar een fabeltje. Sommige Amerikanen zien nog een vierde weg om de maatschappelijke ladder te bestijgen, die er eens geweest is maar nu zeker geen opgeld meer doet: hard werken. Industrialisering en automatisering zijn een onneembare barrière voor wie van onderop begint.

In zijn verdere betoog komt het er dan op neer dat een negerjongen nimmer zal denken bij het zien van de president: „Ik zou president kunnen zijn”. De blanke jongen die het wel denkt, is op de verkeerde weg tenzij hij behoort tot de exclusieve groep voor wie een dergelijke functie is weggelegd. Kortom het is de groep van „gekwalificeerden” voor wie mogelijkheden bestaan. Zij zijn het ook die de maatschappij bestuderen, ontwikkelingsprogramma's opstellen tegen de armoede en dit soort zaken. Zijn bezwaar gaat tegen de allereerste uitgangspunten die de „ongekwalificeerden” buiten sluiten. Of zoals een van de andere schrijvers het duidelijk maakt: de „gekwalificeerden” besluiten tot krot-opruiming, ontwerpen wederopbouwplannen voor een bepaalde

buurt, maar zo de bewoners al gehoord worden, met hun wezenlijke buurt, met hun wezenlijke wensen en verlangens, wordt vrijwel in het geheel geen rekening gehouden.

Op deze wijze worden tal van situaties scherp bekritiseerd: het geld, dat bestemd is voor de „Anti-armoede campagne” verdwijnt in de zakken van de middenstanders; stemmen betekent nog geen reële politieke invloed hebben, e.d.

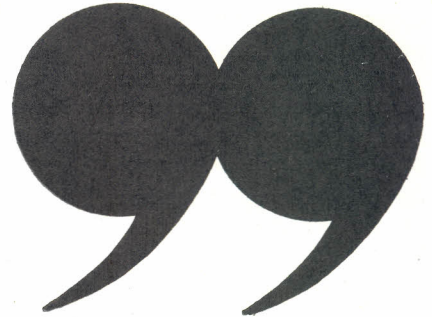
Op een provocerende wijze gaan zij tegen deze en tal van andere wantoestanden in.

Zij organiseren demonstraties, teach-ins, maar ook daadwerkelijke acties, zoals het leven tussen de armen en de negers en hen trachten uit hun gevoel van machteloosheid te halen. Soms stuit dit op tegenwerking van huiseigenaren en in het zuiden uiteraard op weerstand van de gevestigde blanken, die nog altijd precies weten wat goed is voor een neger, een dom, lui en ondergeschikt soort mensen. Casey Hayden schrijft hierover: „Mijn werk was met de armen. Het belangrijkste dat ik geleerd heb, is geweest de wereld vanuit hun perspectief te zien, vanaf de bodem. Op de bodem zijn betekent niet alleen dat je geen macht hebt over de krachten die je leven regelen, het betekent ook dat je, omdat je wilt eten, wat macht wenst”.

De tragiek van deze jonge radicalen is dat zij in wezen ook behoren tot de „gekwalificeerden”, al doen zij oprecht moeite zich in te leven in de situatie van de „ongekwalificeerden”. Daarbij komt nog dat zij slechts een minderheid van de jongeren vormen, maar wel een minderheid die door haar bewogenheid in sociale en politieke acties een duidelijke oproep aan het geweten van de Amerikanen doen. Men kan niet aan hen voorbij gaan. Er onderscheiden zich min of meer twee stromingen in deze beweging, een politieke zich marxistisch noemende en een meer sociale, zich humanistisch noemende. Zij hebben gemeen dat zij met bittere ernst strijden voor een werkelijke verandering van de maatschappij, die er hun inziens ook zal komen. In dat opzicht zijn zij hoopvol.

Tenslotte rijst de vraag of deze groep jonge Amerikanen te vergelijken is met de Provo-beweging in Nederland, en zo ja, wat zijn dan de verschillen en overeenkomsten. Om met het laatste te beginnen: beide bewegingen zijn ontstaan uit onvrede met de bestaande maatschappelijke en politieke situatie en zij keren zich dan ook tegen de machteloosheid die grote groepen van de bevolking in berusting doet verzinken. In Amerika beweegt men zich uitsluitend op politiek en sociaal terrein, elke speelsheid of zo men wil kulturele activiteit ontbreekt er. De ontstellende armoede en ellende geven ook geen enkele aanleiding tot speelsheid en wekken weinig of geen belangstelling voor kulturele, kunstzinnige activiteiten. In dit opzicht staan wij er in Nederland beslist beter voor. Zonder ons op de borst te slaan — morgen kan het anders zijn — heeft de werkloosheid in Nederland op geen stukken na de omvang als in Amerika en zijn door de sociale wetgeving de gevolgen ook stukken minder. Al is onze parlementaire democratie een beetje in de versukkeling geraakt, wij zijn niet in „oorlog”, waarvoor wij de minister-president een blanco volmacht hebben gegeven. Zo zijn er meer verschillen en overeenkomsten op te sommen. Twee dienen nog genoemd te worden en wel het feit dat deze Amerikaanse jongeren op lange termijn menen te zullen slagen in pogingen de samenleving een wezenlijk ander gezicht te geven. In het eerste nummer van Provo heeft men meteen duidelijk aangegeven, dat dit optimisme in Nederland niet leeft, „Provo ziet in dat het de uiteindelijke verliezer zal zijn, maar de kans deze maatschappij althans nog eenmaal hartgrondig te provoceren wil het zich niet laten ontgaan”. (Uit: Van Weerlee's Wat provo's willen.) Een tweede verschil is de leeftijd.

In de V.S. is men met zijn dertigste jaar beslist „uit”. Toch probeert iemand als de directeur van de American Humanist Association, Tolbert M. McCarroll een regelmatig en intensief contact met deze jonge radicalen te onderhouden. Hij wordt geaksepteerd als een „outsider”, een gekwalificeerde, iemand die reeds het slachtoffer is van de maatschappij door zijn leeftijd. Alhoewel men in Nederland onder provo's en in radikale stromingen van politieke organisaties overwegend jongeren vindt, sluit men boven dertigjarigen niet principieel uit. Ik meen dat dit juist is. Vloeit uit de persoonlijke humanistische levensovertuiging namelijk voort dat onze samenleving grondig, wezenlijk en radikaal zal dienen te veranderen, wil de menselijke creativiteit in politiek, maatschappelijk en kultureel opzicht werkelijk tot zijn recht kunnen komen, dan doet de leeftijd er minder toe. Het is dan van veel meer belang dan we met woord en daad weten wat we willen, dat wil zeggen dat er duidelijke grondslagen moeten zijn: niet dogmatisch maar wel doordacht in hun consequenties.

Ter internationale informatie

Ter voorbereiding van een internationale humanistische jongerenkonferentie in 1968 te Brussel waren in de laatste week van juli een aantal jongeren o.l.v. de Nederlandse H.J.B. in een kamp op Texel bijeen. Onder hen waren vier Engelsen en een Noor en verder uiteraard bestuur en leden van de Nederlandse H.J.B., een vertegenwoordiger van Socrates, enkele leden van H.V.-jongerengroepen en gedurende enkele dagen een vertegenwoordiger van de werkgroep Jeugd en Jongeren van het Humanistisch Verbond. Helaas liet de Belgische H.J.B., de initiatiefnemer voor deze voorbereiding, verstek gaan, althans de eerste drie dagen.

De besprekingen begonnen met het uit de weg ruimen van enkele misverstanden. Er vindt namelijk van 14 tot 19 juli 1968 in Hannover een Europees kongres plaats van de Internationale Humanistische en Ethische Unie. Dan komt ook de working party on youth bijeen en wordt er een discussion group on youth georganiseerd. Nu zou het natuurlijk bijzonder onplezierig zijn, als een humanistische jongerenkonferentie te Brussel op dezelfde tijd zou zijn als het Hannover kongres. Hiervoor bestond alle begrip, alleen rees de vraag of de conferentie in Brussel nu vóór of ná het kongres in Hannover georganiseerd moest worden. Ondanks de toezegging dat er zeker ook enkele Amerikaanse deelnemers zouden zijn, als Brussel ná Hannover zou zijn, vond men het toch beter Brussel aan Hannover vooraf te laten gaan. Men kon dan in Brussel vast eens wat praten over het Hannoverthema „Conservation and humanist fulfilment” en de „terms of reference for the working party on youth”. Het thema dat de Belgen hadden voorgesteld, „Vrijtijdsbesteding van de jeugd in zijn aspecten”, werd veel te uitvoerig geacht. Op het praktische vlak kwam als thema naar voren „the role of youth in social service”, waarbij bleek dat dit overeenkomt met „jeugd in praktisch humanisme” en in het meer theoretische deel dacht men aan „the role of youth in the spread of humanism”. Verder werden er wensen geuit voor groepsdiskussie, goede schriftelijke voorbereiding tijdige bekendmaking e.d. Hopelijk zullen onze Belgische vrienden alle hiermee gepaard gaande werkzaamheden aan kunnen. Voor de I.H.E.U. moet het een prettige gedachte zijn dat een gezelschap jongeren van verschillende landen zich van te voren gaat beraden op het Hannover Kongresthema en meer in het bijzonder op hetgeen er op internationaal humanistisch jeugdvlak is, en kan komen. Het zal dan gemakkelijker vallen om de beslissingen, die uiteindelijk in Hannover genomen moeten worden, tot leven te brengen onder de jongeren van de diverse landen.

In „International Humanism” het viermaandelijks tijdschrift van de I.H.E.U. werd een artikel overgenomen uit „Freies Denken” van de hand van Armin Rieser, tot voor kort Bundesleiter van de Freireligiösen Jugendbundes Deutschlands. Hij blikte nogeens terug op het Parijse kongres in 1966 en met name gaat hij in op het werk van de sekte jeugd van de I.H.E.U. en de daarin samenwerkende partners. Zij verschillen onderling zeer sterk qua achtergrond en mentaliteit, maar desondanks constateert men steeds weer gemeenschappelijke drijfveren. Als Rieser beweert, dat alleen in Amerika de jongerengroe-

pen tot de organisatie van de volwassenen behoren, dan vergist hij zich wel. Zo ver onze informaties strekken zijn er van de veertien aan het werk van de sekte jeugd deelnemende jongerengroeperingen zeker 6 onderdeel van de landelijke volwassenenorganisaties. Zes andere organisaties zijn strikt onafhankelijk, alhoewel zij zelf voor een deel opgeven zeer nauwe relaties met de volwassenenorganisaties te onderhouden. Tenslotte namen in Parijs de Franse en de Italiaanse organisaties deel aan het werk van de sekte jeugd, doen zelf ook aan jeugdwerk maar bezitten geen echte jeugdgroepen. Zowel in Parijs, als ook dit jaar op Texel viel het op dat de jongeren zich in het buitenland zeer sterk betrokken voelen bij het wel en wee van het humanisme en de ontwikkelingen van de verschillende organisaties.

In Humanist News van de British Humanist Association wordt melding gemaakt van een door de Bristol Young Humanists en de Bristol University Humanists gezamenlijk ondernomen actie, die het zeer waarschijnlijk maakt dat er binnenkort een antikonceptionele advieskliniek in Bristol zal komen. De groepen zijn opgetreden als organisatoren van de actie, zij hebben een comité voor plaatselijke sociale hervormingen gevormd, dat nu de laatste hand legt aan haar statuten, de financiën en de huisvesting.

Aan 't slot van deze internationale kroniek toch nog wat Nederlands nieuws. Nederlanders zijn verzot op water, zo ook de jongerengroepen. De H.J.G. Amsterdam gaat op 27 augustus de hele dag varen in Loosdrecht. Ze verzamelen om 9 uur in de hal van het Amstelstation. De Humanistische Jongerengroep in Den Haag organiseert op 26 en 27 augustus een weekend met o.m. een bottertocht. De kosten worden op f 15,— geschat, bericht M. v. d. Wall, 's Gravenzandelaan 134, Den Haag.

In memoriam

hoe hij stierf hoe laat
ik weet het niet
bijvoorbeeld had hij zijn pantoffels aan

er was een feest die avond
ik beken
in een huis met vreemde muren
met minimeisjes de bevuilde vloer
en barsten in sterk ruikend glas

toast met schijfjes ananas
en de late vrouw
nagefloten over straat riep iets
als godgeklaagd

toen ook is hij gestorven
waarschijnlijk
over andere grenzen heen
en ernstig zwaaiend
naar het horloge op de stoel

huisvader zonder martelaar te zijn

hans van weely
12 juli 1967

Comité voor de Vrede 1961, Oosterstraat 12, Hoogkerk (Gr.), Postgiro 1112200.

Aktiegroep Vietnam, Belieslaan 1, Heiloo (N.H.), Postgiro 1263483.

Stichting Geweldloze Weerbaarheid, Potgieterweg 16, Heiloo (N.H.).

wij kunnen géén lepeltjes, speldjes e.d.
aan onze nieuwe lezers geven

ónze tegenprestatie is
dat Libertijn met iedere nieuwe abonnee
beter voor de dag kan komen

U kunt ons helpen onze lezerskring
te vergroten
en wij geven U er een nóg betere
Libertijn voor in de plaats

Ik wens donateur/abonnee te worden van het jeugd- en jongerenblad
„Libertijn” over 1967.

Mijn naam is: .....

Adres: .....

te: .....

man/vrouw

Ik ben aangesloten bij: .....

en stort f ..... op uw girorekening.

Handtekening

Ik wens donateur/abonnee te worden van het jeugd- en jongerenblad
„Libertijn” over 1967.

Mijn naam is: .....

Adres: .....

te: .....

man/vrouw

Ik ben aangesloten bij: .....

en stort f ..... op uw girorekening.

Handtekening

adressen

Het is van belang dat men deze lijst vergelijkt met de vorige, gezien de vele wijzigingen en aanvullingen.

HUMANISTISCHE JONGERENGROEPEN, JONGEREN- GESPREKSGROEPEN e.d.

(Sekretariaten of jongerencontactpersonen — CP)

Alkmaar	CP: J. H. Broekhuizen, Tolkerdijk 2, Schagen
Almelo	CP: D. J. Sluiter, W. v. Konijnenburgstraat 37
Amersfoort	CP: J. van Halm, Tuinstraat 22
Amstelveen/ Buitenveldert	CP: John van Cleef, Rigolettolaan 44, Amstelveen
Amsterdam	Secr.: F. Eckhard, Lorentzlaan 57
Apeldoorn	CP: A. Mooi, Hunze 58
Appelscha	CP: J. W. Ketzer, Maadsingel 5
Arnhem	CP: G. J. den Besten, Karel Doormanstraat 5
Drachten	CP: mevr. Veendorp, Stelpswijk 71
Eindhoven	Secr.: J. de Vos, Pr. Hendrikstraat 39
Gorinchem	CP: M. J. Engelvaart, Pr. Bernhardstraat 11
Groningen	CP: mej. W. Beckban, Helperwetstraat 61
Den Haag	CP: mevr. I. Smiet, P. Langendijkstraat 60
Haarlem	CP: B. N. Binnendijk, Rijksstraatweg 278
Hengelo (O.)	CP: H. Schanssema, Warmelostraat 30
Hilversum	CP: mevr. W. de Vries, Adm. de Ruyterlaan 148
Laren (N.H.)	CP: mevr. A. Samama, Houtweg 11
Leeuwarden	CP: dhr. Visser, Gounodstraat 12
Leiden	CP: J. L. Martens, Gr. J. v. Stolberglaan 340, Leidschendam
Nijmegen	CP: F. M. Mos, Hertogstraat 45
Oss	CP: F. P. Bohlmeijer, Kuipers Rietbergstraat 224
Rotterdam	Secr.: mej. M. Wensvoort, v. Harmelenstraat 35d
Steenwijk	CP: M. Kiers, Olde Wheemestraat 1
Terneuzen	CP: dr. H. D. J. Meijer, Frans Halslaan 32
Utrecht	Secr.: mej. M. Westeneng, W. Barendszstraat 57
Vlaardingen	Secr.: mej. A. v. d. Berg, v. d. Werffstraat 132
Zaandam	CP: mevr. H. Gombert, Twiskenweg 13
Zeist	CP: mej. C. den Os, Huis ter Wege, Huis ter Heide
Zwolle	CP: mej. A. Lutje Schipholt, Heinoseweg 26, Dalfsen

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING (sekretariaten)

Hoofdbestuur:	mej. M. Margadant, Rigelstraat 122, Hilversum
Arnhem	mej. S. Matthes, Apeldoornseweg 54
Assen	D. Coert, Anreperstraat 113a
Eindhoven	mej. T. Brand, Staringstraat 18
Enschede	mej. I. Muijser, Louis Braillestraat 10
Den Haag	mej. M. Maris, Beeklaan 45, Rijswijk A. v. d. Noorda, Sweelinckstraat 33
Hilversum	mej. C. Calo, Godelindeweg 4
Leiden	mej. J. Boot, Steengarde 4, Leiderdorp
Zwolle	J. v. d. Hout, Veldweg 4, Hattum

STUDENTENVERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG 'SOCRATES' (ab-actiaten)

Hoofdbestuur:	Jacoba van Beierenlaan 23, Delft
afd. Amsterdam:	Celebesstraat 117 ¹
afd. Delft:	postbus 228
afd. Groningen:	p/a Lorentzstr. 13a
afd. Leiden:	Lombardsteeg 1a
afd. Utrecht:	Balistraat 58

Met het voorbehoud dat er inmiddels zijn gewijzigd, vervallen of nieuwe bijgekomen. Wijzigingen en aanvullingen worden gaarne ontvangen door: secr. werkgroep J. & J., Postbus 114, Utrecht.

Kan ongefrankeerd
verzonden worden

Kan ongefrankeerd
verzonden worden

ANTWOORDKAART

ANTWOORDKAART

Machtiging nr. 3167

Machtiging nr. 3167

AMSTERDAM 17

AMSTERDAM 17

Libertijn

Postboks 43-1
Amsterdam-W.

Libertijn

Postboks 43-1
Amsterdam-W.